Onder één kap

Kangoeroewonen in de jaren zestig en zeventig

ELS DE VOS [DOCENT FACULTEIT ONTWERPWETENSCHAPPEN, UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Stijgende bevolkingscijfers, een problematische ruimteversnippering, nood aan verdichting in onze woonomgevingen, naoorlogse eengezinswoningen die stilaan aan het 'empty nest' syndroom beginnen te lijden – allemaal redenen die van het kangoeroewonen opnieuw een hot topic maken. Els De Vos dook in de archieven en legde de roots van deze woonvorm bloot. Ze geeft vanuit haar onderzoek tevens een paar bedenkingen mee voor de 'kangoeroes' van de toekomst.

SETPLANTS.

4000

Antwerps stadsbouwmeester Kristiaan Borret. Om de verwachte demografische groei het hoofd te bieden zullen er in Vlaanderen tegen 2030 zo'n 330.000 woningen bij moeten komen. Vandaar ook de groeiende interesse voor alternatieve woonvormen.² De prognoses vormden voor de Vlaams Bouwmeester in ieder geval de aanleiding om een aantal pilootprojecten op te starten. Omdat de open ruimte in Vlaanderen steeds schaarser wordt, vraagt het uitbreiden van de woonvoorraad om een doordachte strategie.

Kangoeroewonen was vroeger, vóór de institutionalisering van de bejaardenzorg, heel gewoon. Vanaf de jaren 1960-1970 werd het veel minder courant³, behalve onder landbouwers misschien.⁴ Hoe waren deze kangoeroewoningen ontworpen? Hoe werd de kwaliteit ervan ervaren? Welke ontwerpparameters waren belangrijk?

Op basis van retrospectieve diepte-interviews met gezinnen uit meergeneratiewoningen wordt een verkenning gemaakt. Omdat de oudere inwonende koppels inmiddels overleden waren, trad het jongste gezin daarbij telkens op als getuige.

Samen rond het erf

Een uitgebreide studie naar diverse lagen van de bevolking, waaronder arbeiders, bedienden, landbouwers en cultureel geengageerden die in de jaren zestig of zeventig een huis kochten of bouwden, leert dat het in Vlaanderen vrijwel uitsluitend landbouwersgezinnen waren die aan kangoeroewonen deden. Een

landbouwer getuigde bijvoorbeeld: 'Mijn ouders moesten dan van 't hof [de boerderij] af - bejaarde mensen waren 't wel nog niet - vandaag zouden ze apart gaan wonen - maar in die tijd lag dat een beetje anders.' (150ste voorbeeldwoning)

Het landbouwbedrijf fungeerde dus als belangrijk bindmiddel. Aangezien de woning verbonden was met de stallingen en de weilanden, lag het voor de hand dat het kind dat het bedrijf overnam, met zijn of haar gezin in de boerderij bleef wonen of een woonst zocht. in de nabije omgeving. De ouders bleven graag in de buurt wonen om een handje toe te steken. Het bedrijf was immers hun levenswerk en daardoor ook hun passie. Een vrouw getuigde over haar moeder: 'Ze kon enorm goed werken in de serre en ze deed dat graag.

Terug van weggeweest

In Koppen werd vorig jaar een Franse documentaire uitgezonden over de zogenaamde 'boomeranggeneratie' - twintigers en dertigers die na hun studies en eventueel hun eerste werkervaringen om financiële redenen opnieuw bij hun ouders intrekken. Velen van hen zijn werkloos of behoren tot de 'working poor'. Het kangoeroewonen, zoals het wonen van twee generaties onder één kap ook wel wordt genoemd, wordt dan een noodzaak om toch te kunnen sparen of een hogere levensstandaard aan te

houden. Zoals de reportage liet zien, betekent het samenwonen voor veel jongeren dat hun sociaal leven tot stilstand komt. Maar het kan ook een verrijkende ervaring zijn. Dat is zelfs meestal het geval als de ouders en één van hun oudere kinderen samen een woonhuis bouwen dat bestaat uit twee units die afzonderlijk functioneren, maar wel door een circulatieruimte, zoals een trap, met elkaar verbonden zijn.

Ook in Vlaanderen kan het kangoeroewonen, net als andere vormen van collectief wonen en inbreidingsprojecten, op hernieuwde

belangstelling rekenen.¹ 'De individualisering van de Vlaamse wooncultuur heeft zijn limieten bereikt', stelde Vlaams Bouwmeester Peter Swinnen onlangs in *De Standaard*. 'Mensen blijven vaak te lang in hun huizen wonen. Ik denk aan de groene stadsrand: als de kinderen het huis uit zijn, worden die huizen te groot,' opperde

1 Architecture Workroom Brussels, Naar een visionaire woningbouw. Kansen en opgaven voor een trendbreuk in de Vlaamse woonproductie, Brussel: Vlaams Bouwmeester (2012); Vlaamse Woonraad, 'Ruimte en wonen'. Aanbevelingen van de Vlaamse woonraad, advies 2012/11, 22 November 2012, Brussel (2012); Vogels Mieke, Het nieuwe wonen. Vlaams woonbeleid op nieuwe sporen, Leuven: LannooCampus (2012)

- 2 Van den Bossche Freya, Peter Swinnen, 'Pilootprojecten Wonen', in: Declerck Joachim, Ryckewaert Michael, Devoldere Stefan (eds.), Pilootprojecten Wonen. Nieuwe vormen van collectiviteit, Brussel: VU Peter Swinnen (2013), 3-4. www.vlaamsbouwmeester.be
- 3 Zie ook: Vanderleyen en Vanden Boer, "Ouderen en de tweede demografische transitie. Een signalement vanuit het Leefstudie Onderzoek Vlaamse Ouderen" (LOVO-1), Bevolking en Gezin, 32 (2003) 1, 45-64.
- 4 In het tijdschrift van de Boerinnenbond *Bij de Haard* werden voor de periode 1958 tot en met 1975 regelmatig twee-generatiewoningen voorgesteld. Van de acht geïnterviewde landbouwfamilies die geselecteerd werden op basis van het openstellen van hun woning als kijkwoning voor de Boerinnenbond, waren er maar liefst vijf meer-generatiewoningen. Deze interviews gebeurden in het kader van een groot onderzoek naar het wonen in de jaren '60 en 70, zie: De Vos Els, *Hoe zouden we graag wonen*?, Leuven: UPL (2012).

FIGUUR 1 Plan van de bestaande oude woning met op de voorgrond de uitbreiding van het jonge gezin uit: 'Gezellig wonen op een landbouwbedrijf', Bij de Haard, juni 74, 30-31, repro KADOC

Ik heb er geen hulp van gehad [in het huishouden], maar zij heeft dan ook aan de andere kant veel [geholpen in de serres].'
Ook in een gevalstudie met een inwonende zus/tante zorgde gedeelde arbeid voor een sterke band. In één van de gevallen

had de inwonende zus haar vroeg overleden vader vervangen